

Åttonde roten, tomt 25

Kvarteret Borgaren

Tjugotredje roten 1637–57v

Sydvästra hörnet mellan

15 roten 1657h–70

Östra Hamnen och Kronhusgatan

Södra delen av 8.25

Jacob Merser 9.21s el 22 se nedan.

”Brukar åtskillig köphandel” (1639)

1637, 1641: 5 mtl, 1638–40: 6 mtl, 1642–44, 1648–49, 1652: 4 mtl, 1645–47, 1650–51: 3 mtl
Herr Jacob Merser (rådman 8.3.1652–56) 1654: 4 mtl, 1653, 1655: 3 mtl

Nils Fredrik Beerståhl har i en artikel ”Major Merser och hans vanartade söner (En skotte i Segerstad)” givit en något förvrängd bild av tidpunkten för släkten Mersers invandring till Sverige:

”Stormaktstidens expansiva svenska utrikespolitik lockade många utländska lycksökare att enrolera sig under svenska fanor. Särskilt en rad skotska släkter etablerade sig under 1600-talet i Sverige: Douglas, Hamilton, Sinclair, Stuart och många andra. Bland de skotska invandrarna var även en officer Jacob Merser, som hamnade i Skaraborgs regemente, där han tjänade som löjtnant 1657, blev kompanichef 1660 och utnämndes till major 1676. Om (denne) Jacob Merser meddelar Sundholm i sina anteckningar om ståndspersoner i Skaraborg, att han var en skotsk adelsman i förbund med familjen Stuart och dess fru benämnd Beaton var en engelsk adelsdam. Tillika med flera familjer var han nödsakad att retirera under ett uppror (väl inbördeskriget, som förde Cromwell till makten) och tog sin tillflykt hit, som han var engagerad vid engelska militien anmälde han sig strax hos kung Carl X Gustaf och bevistade alla de fälttåg, som skedde under honom och Kung Carl XI. Var även tillstädes under förstnämnde konungs död i Göteborg”. Så långt Beers-tåhl-Sundholm.

Så sent som 1683 (se nedan) framgår det att major Jacob Merser var son till en äldre Jacob Merser, som nämnes första gången i Sverige redan den 1.9.1620, då han i Nylöse dömdes att böta 5 daler för att han hade sålt sill, som var köpt av en skotsk skeppare *Tomas Köningh* och som han visste var ”flerdh uti”, d.v.s. var dålig.

Jacob Merser ”brukade åtskillig köphandel” (1639) och omtalades i Tjugotredje roten 1637–55. Hade stort hushåll i början: 1637 och 1641 5 mtl, 1638–40 6 mtl, 1642–43, 1648–49 4 mtl, sedan 3 mtl Jacob Merser stod i mantalslängden 1637 mellan *Hans Jung* 9.20 och *Lars Kock*.

Helge Almquist (I:249) berättar att 1630 var exporten av ektimmer förbjuden av hänsyn till kronans skeppsbyggeris behov. ”Jacob Merser, som innehade ett större, från adelsmän inköpt parti, klagade över att förbudet hindrade hans kredit, och anhöll om tillstånd att få utskeppa åtminstone knapholt (virke till tunnband) och små ekbord, som han ansåg var oanvändbara för örlogsflottans behov.”

Matthias Insulander (tidigare nämnd som *tullförvaltaren el inspektor Henrik Sinclair* underlydande) kom den 4.9.1644 till kämnärsrätten och begärde, att Jacob Merser (d.ä.) skulle tillhållas att betala kronan för de master, som han hade låtit gå igenom strömmen vid Lilla Edet. Jacob Merser ansåg sig icke skyldig kronan något, eftersom slussarna icke var färdiga, så att masterna kunde gå igenom dem. På påståendet, att andra, som låtit sina master gå genom strömmen vid samma tid hade erlagt pengar för detta, varför han också borde göra detta, svarade han, att tullförvaltaren Henrik Sinclair, som hade att beställa därmed, var skyldig honom väl flera penningar än varmed avgifterna för dessa master kunde bli betalda. För den skull begärde han dilation för utredning av saken.

Eftersom Jacob Merser inte enligt underrättens dom den 4.12.1644 skrivit till tullförvaltare Henrik Sinclair och skaffat svar av honom angående räkningens lydelse på 14 d 12 öre smt, vilka *Matthias Insulander* pretenderar på kronans vägnar i tull för master, som gått utför strömmen vid Lilla Edet ålade kämnärsrätten den 25.4.1645 honom att han med nästa post till Stockholm skulle skaffa besked från Henrik Sinclair. När *Matthias Insulander* på nytt den 4.6.1645 krävde Jacob Merser på tull vid Lilla Edet 24 d 12 öre ansåg Jacob Merser liksom tidigare, att han inte behövde betala tullen där, eftersom slussen inte var färdig. Kämnärsrätten dömde honom att betala summan utan längre uppehåll.

Handelsman Hans Merser tvistade 1663 om Jacob Mersers gård (tjugotredje roten) med sin svåger *befallningsmannen Rasmus Nilsson*, vars hustrus förre man *Sven Larsson* sades ha inlöst gården. Handelsman Hans Merser, som bodde i handelsman Jacob Mersers (d.ä.) gård, hävdade å sin sida, att han köpt gården av sin bror *kaptan (Jacob) Merser (nr 2)*, (Men tomten 9.21:s läge motsvarar Jacob Mersers plats i mantalslängden)

Man kan i domböckerna urskilja en del arvtagare till handelsmannen Jacob Merser d.ä. Upplýsningar om släkten Merser får man i en inlaga till magistraten den 2.4.1668 (EIIa:2). Hans Merser berättade där, att Gud genom den timliga döden hade hemkallat hans i Stockholm bosatte käre broder *skeppslöjtnanten Petter Merser*, vilken utom en äldre redan vuxen och avvitråd barnakull i Stockholm hade två fader- och moderlösa barn *Wilhelm Pettersson Merser* och *Catharina Pettersdotter Merser*. Dessa båda bodde hos Hans Merser. Han begärde hjälp att utkräva deras arv i Stockholm, som bestod i hus och mobilier.

Kaptan Jacob Merser vände sig genom sin måg *Abraham Andersson Norman* 23.6.1670 mot Lorens Jung.

Befallningsmannen Rasmus Nilsson begärde vid rätten den 24.10.1670 att hans svåger Hans Merser skulle tillhållas att betala *Adolph Tacks* sterbhus. Om en Hans Mersers svåger berättas, då amiral *Hans Klerk* och *Strumpflyckt* vid kämnärsrätten 8.2.1671 fordrade Hans Merser, som omtalade, vad han i mars 1670 betalt sin svåger *Jörgen Libbersson* i Stockholm. Om en tredje svåger till Hans Merser *Cornelius Didriksson* berättas den 27.9.1675 att han av våda ihjälskjutit en ung piga *Margareta Eriksdotter*. Om major Jacob Mersers söner se nedan 1883.

Den 23.2.1644 vände sig Jacob Merser genom *sonen Petter Merser* (se nedan) mot *Katarina Richard Wulfs*.

Den 10.12.1644 behandlade kämnärsrätten ett "tvistigt" köp av en mast, som *Johan Jacobsson slussmakare* hade erhållit av Jacob Merser för 7 rdr. Slussmakaren skulle betala masten utan förhållning, eftersom han inte kunde bevisa, att han köpt masten "under condition opå yxens proff".

Jacob Merser krävdes den 15.3.1648 vid kämnärsrätten på 19 d 10 öre kmt, som han var skyldig för åtskilligt vin enligt *sal. Nils Anderssons* källarebok. Eftersom Nils Andersson enligt rätten var känd som en rättsinnig, redlig man, så att man aldrig funnit någon ”faut” (något fel) i hans skrifter och handlingar kunde rätten icke ogilla hans källarebok utan dömde Jacob Merser att betala.

Anders Helgesson krävde 8.8.1649 vid kämnärsrätten Jacob Merser på 4 rdr, som denne skulle vara skyldig för arbete. Jacob Merser skulle undersöka om han kunde återfinna Anders Helgessons räkning. Eventuellt var det samma krav som Anders Helgesson hade på Jacob Merser vid underrätten den 21.1.1653. Då skulle *Hans Krakow* vittna om skulden.

Jacob Merser påstod den 19.4.1655 i rådhusrätten sig ha en skuldfordran hos Hans Jungs änka *hustru Christina Morre* på sin hustrus vägnar i form av innestående arv i *sal Hans Jungs* efterlåtna egendom liksom i anammade reda pengar till 30 pund sterling. Christina Morre ville icke kännas vid denna skuld. Om pretentionen hade varit skälig, så hade den väl presenterats under hennes sal mans livstid.

På rättens fråga den 5.3.1655 berättade *Peder Larsson Kock*, hur han hösten innan ibland andra goda män var förordnad av rätten att hade bevistat bytet mellan sal Hans Jungs änka Christina Morre och hennes styvbarn men ingenting hade kunnat göra, eftersom Herr Jacob Merser förmenade sig ha en skälig pretention på något innestående arv, som han ville ha ut före annat arvskifte eller avvitrning. Men Per Larsson Kock sig vara alldeles okunnig, om vad detta arv bestod av. Den 15 mars den 8 mars förordnade gode männen *Hans Krok, Jacob Jack, Börge Bengtsson, Hans Börgesson, Henrik Johansson* och *Peder Haraldsson* den begärda förteckningen över vad ibland sal Hans Jungs husgeråd och andra saker, som Jacob Merser pretenderade på som innestående arv på hans hustrus vägnar liksom över om något hade levererats honom. Om han hade skäl till sina krav saknade de alldeles kunskap om.

Rätten dömde den 24.3.1655 på följande sätt:

Rätten kunde inte i akterna utröna med vad fog Jacob Mersers *hustru Ann(a) Charters* skulle vara berättigad till det omtvistade arvet och sin fordran på 30 pund sterling, vilka hustru Anna Charters skulle vara förärad av *sal Jacob Frisell*. Dessa liksom arvet skulle sal Hans Jung ha tagit hand om (som styvfar). Det hade gått några och 20 år utan att Jacob Mersers hustrus krav hade behandlats genom laga process och varken inventariet eller de 30 omtvistade pund sterling kunde därför verifieras ”med behörige skäl och dokumenter”.

Hustru Kerstin Morre förmanades av Rätten den 21.6.1655, att hon skulle nöja sig med de förordnade gode mäns utslag över arvskiftet efter hennes sal man Hans Jung mellan sig och styvbarnen. Annars måste hon avbida rättens slutliga dom.

Jacob Merser blev rådman 8.3.1652 och avled den 12.9.1656.

Löjtnant O Stålberg skrev den 27.11.1705 (EIIa:17): ”Sedan min k. hustrus morfader rådmannen sal Jacob Merser uti Gustavi Kiörkia för sig och sine arvingar köpt darsammastädes en grav, så hade jag förmodat, att min sal svärmoder hustru Gertrud Mers, som var sal rådmannen Jacob Mers dotter, vilken hos mig dödde, icke skulle bliva förvägrad hennes lik där att insättia, vilket mig dock icke permitterat blev.” Han förklarade sig villig att betala den reparation av graven, som behövdes.

Enligt kyrkoboken hade Jacob Merser haft sin grav på korsgången nummer 39. I boken stod: ”ingen arvinge som här uti staden bor”. Man antog, att Jacob Merser avlidit redan 40–50 år tidigare.

1658 omtalades sal Jacob Mersers två tomter, som Lorentz Jung hade sålt till Frans von Ackern för 500 rdr (Frans von Akern i rote 2 1654, rote 27 1656, här 1661–63: 3 1666–69. rote 5 1675, bosatt 4.24n 1670, 4.37 1675). Huseköpspenning 15:-

Anders Tüchler lovade den 5.5.1670 – alltså några månader före sin död – att om han fick köpa sin nabo *Frans von Akerns* avbrända tomt, skulle han där bygga ett stenhus ”massivt och giltigt” staden till prydnad. Han hade emellertid konkurrenter till tomten. Det hade den 18 och 21 april s.å. meddelats, att Frans von Akern hade till *Carl Torsson* förutom en skeppspart för 340 rdr sålt sin tomt ”nästan intill östre lille Hambnen belägen”. Köpet klandrades av *Hans Mattsson* med börsrätt och även köparen Carl Torsson hänvisade den 2 maj till sin börsrätt genom sin hustrus släktskap med Frans von Akern. Anders Tüchler fick njuta naborätten men torde ej ha hunnit fullfölja sina byggnadsplaner före sin död.

Handelsmannen Hans Jacobsson Merser

(tidigare rote 16) här 1661–62: 1½, 1663: 1½, 1666–74, änkan Anna Brix, 1676–79.

Den första gången Hans Merser uppträder i källorna är veterligen den 4.2.1653, då han vid Göteborgs kämnärsrätt var svarande mot *Anders Gunnarsson* från Halland (genom Joen Arfweds), som anklagade *Hans Jacobsson Mers(er)* för att ha lejt hans häst, och den genom hastigt ridande ”fördärvat, sprängt och spilt” den: Hans Merser förklarade, att den inte var han som fördärvat hästen utan hans ”wägostallbroder, som jag försträckt pengar att betala legan”.

Vid kämnärsrätten beklagade Hans Merser den 22.6.1666 över *Börge Svensson*, som ”uthi hans been förmedelst Musquetoförladdning skadat hafwer” fast Merser trodde att svaranden vare sig med vilja eller med uppsåt skadat honom. Han begärde likväl, att svaranden skulle betala hans barberarelön och hans ”sveda och försummelse”.

Vid kämnärsrätten krävdes Hans Merser (fullm. *Påfwel Nilsson*) den 11.5.1667 av tvenne skeppare från Marstrand *Hans Joensson* och *Kiäl Nilsson* på rest på frakt för dälar samt tull, vilken för båda kärändena belöpte sig till 18 rdr 4 öre smt.

Den 23.10.1667 krävde Hans Merser *Mr Hindrik Krook* 1/ först kostpenningar, som Hans Merser icke specificerade ”till något wisst quantum”; 2) sedan att Mäster Henrik Krook skulle göra riktig betalning för deras kompanihandel. Rätten utsåg den 13.11.1667 fyra gode män – *Gustaf von Ackern*, *Anders Tüchler*, *Conrad Braun Johan* och *Volrath Tham* att reglera deras handel.

Det förefaller som om Hans Merser omkring 1668 köpt en del av Lorens Jungs tomt. Enligt kartorna skulle 8.24 och 8.25 vara ungefär lika stora. 1715 fick ägaren av 8.24 skatta för en 900 d smt värd tomt medan den södra delen av 8.25 var värd 300 d smt och den norra 500 d smt, alltså sammanlagt 800 d smt.

Den 21.10.1669 skedde uppbud på Hans Mersers hus och gård på *Drottninggatan*, vilken hade köpts för 130 rdr av *lädertogaren Måns Larsson*.

Slagsmål omkring 1670? mellan William Fellbier och Hans Merser.

Till magistraten sände Hans Merser 1670 (EIIa:3) en begäran om att ”min fattiga person att rekommendera till någon tjänst”: under tiden ville Hans Merser ha tillstånd till gästgiveri för en gäst. I en senare skrivelse (EIIa:4) berättade Hans Merser att han i vådelden hade mist sin förmögenhet och inte visste hur han skulle komma sig upp igen. Han begärde ”skippers Härbärgzfrihet med dess tillhörande dricker”.

Den 16.11.1671 gav handelsman Hans Merser attest om att hans fader (*handelsmannen*) *Jacob Mersers* bod, som användes av tullnären Gabriel Jönsson till förvaring av kronans licentsalt, nat-tetid hade uppbrutits.

Enligt magistratens registratur för den 12.5.1674 (Ba:2) hade "Kungl. General Commerce Colle-gium" rekommenderat Hans Merser till stämpelmästaretjänsten men magistraten ansåg, att "wij i anseende till stadzens nytta inte kunna wara till fredz med honom, sökiandes sedan på alla giörlige och af honom sielf att accommendera honom uthi hans näring, att man för hans vidare attenta-tion kunna blifwa befriade och förnehmligast, att stempelen med en beqwemare man måtte blifwa försedd, att staden måtte hafwa nytta deraf". Den 15.4.1674 hade man förordnat borgaren *Christian Nötell* till tjänsten "kunnandes honom icke uthan hans neesa och andras åthlöje dher ifrån afwijsa och Merser sättia i stället". Den 20 april berättade magistraten, att *före detta tull-skrivaren Anders Olufsson* (9.20) hade lämnat ("quitterat") stämpelmästaretjänsten, när han till-trädde kontrollörsämbetet. Magistraten ansåg inte Merser kapabel till ämbetet.

I överrätten den 24.3.1681 uttalar sig Hans Mersers änka Anna Brix angående en appellerad sak från stadens underrätt mellan henne och (*majoren Jacob Mersers* söner – se 2 juni) *fänrik Wil-helm Merser* och hans broder *Jacob Merser* (*nummer tre*) på egna och sina syskons vägnar angå-ende intresse, som hon ådömts. (Kapitalet var deras sal moder ärftligen tillfallet efter hennes sal fader och utlånat till Hans Merser. Ang. major Jacob Mersers måg och fullm. Abraham Norman: se 8.25s ovan.)

Den 15.5.1683 uppträdde *Bengt Hylthenius* på *Vincent Beckmans* och *Joakim Pelles* vägnar och begärde slut i ärendet angående Hans Mersers efterleverska hustru Anna Brix hus och gård.

Den 4.10.1683 förklarade sig "major (Jacob) Mersers" söner *Wilhelm*, *Christopher*, *Jacob* och *Peter* ej nöjda med värderingen av gården i vilken de hade sitt möderne. De tillsades den 22.11. s.å. att de hade fått sin betalning och de borde flytta ur huset, som hade köpts av Lars Hansson. (Detta var alltså ej Jacob Merser den äldres gård.) Beerstahl citerar Sundholms korta biografier över dessa major Jacob Mersers söner: "Wilhelm var fänrik vid Kungl. Livgardet och blev sot-död. Peter gick ut till England, där han stannade. Jacob gick tillika med sin broder Christoffer ut med de auxiliärtrupper, som uti kung Carl XI:s tid voro kommenderade till de tyska orterna, där de stannade uti samfällta 8 års tid och under samma tid bevistade Namurska belägringen samt flera skärmytslingar. Efter deras hemkomst blev Jacob kapten vid Dalregementet och sedan sla-gen i Polen. Christoffer blev efter hemkomsten löjtnant men strax därpå död."

Vem den nämnde Lars Hansson var är ej känt – kanske var det buntmakaren Lars Hansson efter-som han på *Lorentz Brandts* och *Oluf Larsson skräddares* borgen då nyligen den 25.9.1682 hade fått burskap. Han blev ej långvarig som ägare, ty den 11.5.1686 lät kommissarie Hans von Gerdes första resan lagbjuda sal Hans Mersers tomt (*änka Anna Brix*), vilken han köpt av Lorens Jörans-son Mers för 1 000 d smt.

Sal Hans Martz (Mersers) efterleverska begravdes i Gustavi 11.6.1689, När det den 2.3.1693 om-talas, att hon ägde 1/15 i *skeppet Kung David*, borde det alltså stå "hade ägt".

Ytterligare upplysningar om den Merserska familjen kan man få i Gudhems dombok för år 1700. Då kärade sergeanten Christopher Merser (*gift Maria Hökenflykt*) den 15 febr.och 10 sept. till sin styvbroder *borgmästaren i Falköping Svante Segerwald* om arv efter fadern major Jacob Merser. Även modern var död. Majoren hade haft fodringar hos Kungl. Maj:t och kronan, som icke utfal-lit förrän efter hans död. Borgmästaren hade också styvbrodern Jacob Merser (nummer tre). Borgmästare Svante Segervalld hade sin gård och hemvist i Segerstad (Gudhem jan 1707) Den

21.5.1701 krävde *prostinnan Maria Wismaenia* genom fullm. *Olaus Rudberg* inventarium efter Svante Segervalds *hustru Gunborg Fäger*, som avlidit barnlös: modern och syskonen hade arv).

Harald Arenberg

Vid uppbud av hörntomten 8.24 den 6.11.1693 sades Harald Arenbergs tomt ligga norr därom och Harald Arenberg alltså vara ägare eller hyresman av denna tomt 8.25. Han var måg till *tullkontrollören Anders Olofsson* och *Ursilia Wadst*, bosatta 9.20, som han övertog före 1696 (se biografi där).

Domboken den 5.3.1691 omtalade tullskrivaren på Kung Ma:ts Stora Sjötull Harald Arenberg. 1700 pantsatte Harald Arenberg för egen och sina sal svärföräldrars skuld all fast och lös egenom till David Amia. (AIIb:4). En skrift utfärdad av *Amiaska* sterbhuset ang. preferensen till kontrollören sal herr Ahrenbergs kvarlåtenskap omtalar *Johanna Ahlhielm*, *Hindrik Weddinghuusen* (EIIa:22, 9.5.1710).

Som förmyndare till en *Annika Joensdotter* överlät Harald Arenberg hennes stolrum i Gustavi till *Maria Börgesdotter* den 23.8.1691. Till sin dotter Maria köpte han stolrum den 4.12.1699 efter *Daniel Anderssons änka Christina Kock*, som flyttat till Stockholm för omgifte (se EIIa:16, 1.3.1700). *Maria Arenberg* begravdes 1.10.1731 i Gustavi som änka efter Påwel Wallin (*stämpelmästaren Paul Wallin*).

Kontrollören Harald Arenberg begravdes i Gustavi den 12.4.1706 och hans änka den 4.4.1709. Hans stolrum övertogs den 10.4.1706 av svågern *insp. Jonas Edgren* och hans änkas stolrum den 14.4.1709 av dottern *Stina Arenberg*.

Bouppteckning efter framlidne kontrollör Harald Ahrenberg och hans sal hustru upprättades först den 7.5.1709 (Gbg bou 1709:542): boet innehöll mest böcker.

En släkting kan vara den *Olof Arenberg*, som skulle bli skeppare och vunnit burskap i Göteborg och enligt Gbg bou 1707:341 var son till en *länsman Anders Ohlsson*.

Skepparen Johan Kolare

Om hörntomten mellan Östra Hamnen och Kronhusgatan – nummer 25 – sades det 1679, att den låg ”norr i staden och väster fram till Lilla Hamnen vid Kronhusgatan och sal Hans Mersers tomt”. 1706 sades hörntomten ligga ”näst intill skeppare Johan Kolars gård”. Det är alltså troligt att Johan Kolare bebodde den tidigare av Hans Merser ägda tomt. I tomtöreslängderna följer alltid Johan Kolare omedelbart efter *skeppare Anders Torsson* (nummer 24, hörntomten vidd Sillgatan), varför han borde vara bosatt mellan de båda hörntomterna 24 och 25. Men 1703 sades saltmätaren Erik Larsson och hans hustru Kerstin Jonsdotter, bosatta 8.26, bebo en gård på Kronhusgatan mellan Johan Kolare i öster och sal Nils Långeberg (västligaste delen av samma 8.26). Detta torde bero på att hörntomten vid denna tid var ödetomt och saltmätaren och Johan kolare därför närmaste grannar.

Om skepparen Johan Kohlare skrevs i magistratens registratur Ba:7 (ung. 16.1.1692: Skeppare på rådman David Amias som ensam ägare) *Oranienbom* är Johan Kohlare, en här i staden Göteborg, infödd svensk man och nu för tiden Borgare och boende i Marstrand. Är av en engelsk kapare ”the Clowdehly Halleij och dess kaparkapten Carl Stocker uppbragt”.

Den 17.3.1698 pantsatte Johan Kohlare sitt hus vid Lilla Bommen och Östra Lilla Hamnen till banken.

Handelsmannen Abraham Bruhn hade till Kungl. Maj:t och kronan klarerat den balans, som f.d. Inspektoren Guwast Carlman häftade för på grund av sin förvaltning av byggningsskrivarettjänsten på Marstrands fästning. Han hade 24.10.1698 betalt även Johan Kohlares del, varför Johan Kohlare pantsatte sin gård belägen ”näst vid Herr Anders Torssons gård” till Abraham Bruhn den 9.4.1700 (AIIb:4).

Den 15.19.1706 [datum oklart i manuskriptet] lät handelsmannen Abraham Bruhn första gången lagbjuda Johan Kohlares hus och gård vid östra lilla hamnen för skuld (63 d smt).

Vid Marstrands rådhusrätt i oktober 1703 besvärade sig skepparen Johan Kohlare över sin *styrman Knut Böriesson Bonander* för att han ville gå från skeppet utan vidare orsak. Styrmannen ville inte kommendera lika mycket som skepparen.

Vid rätten mötte *Ambjörn Funks änka Maria Böker (omgift Arfvid Askelund)* skepparen Johan Kohlare. Ärendet framgår då det vid rätten den 21.6.1710 berättas, att sal Johan Kohlare den 20.2.1707 mot kontant erhållna pengar 970 d smt hade pantsatt sitt hus och gård till framlidne handelsman Ambjörn Funke mot 6% årlig ränta. Johan Kohlare skulle också betala 30 d smt i årlig hyra för de fyra sista förflutna åren. Ambjörn Funke hade avlidit strax därpå, då Madame Funke återtagit kapitalet och sin rätt i gården och transporterat det på skepparen Olof Nilsson, som nu krävde den årliga räntan. Nu hade också Johan Kohlare avlidit. Kapital och ränta uppgick nu till 1054 daler 24 öre och det på ”tvegggehanda manér och vis, antingen med penningarnas förkastande (betalande) eller ock att Kohlares änka till nästkommande påsk och fardag skulle förse sig med andra logementer”.

Redan den 28.5.1709 hade skepparen Olof Nilsson vänt sig mot Johan Kohlares hustru Johanna. Han ingav ett huseköpskontrakt och begärde husbrevet och det sig belöpande intresse för sina på gården förskjutne penningar. Johanna svarade, att hennes man hade underskrivit köpekontraktet: han borde först komma hem, innan saken avgjordes. – En flyttning kom också tillstånd ganska snart: Hos Jacob Danielsson bodde 1712 *skepparen Johan Kohlares änka, Daniel Engelbrekts-sons änka, Matthis Jönsson enrollerad*.

Den 18.5.1716 begärde hustru Johanna Kohlare besked av holländske *skepparen Christian Wesenberg* på vilkens skepp *Christina* hennes son *Johan Kohlare (d.y.)* hade varit ombord som passagerare, om vad han innehaft av dennes ägodelar och vart sonen tagit vägen. Hon fick svaret att han var uppbringad av en dansk kapare till Larekullen i Norge (”Norrwägen”), där hennes son tillika med sju andra svenska och tyska passagerare togs från skeppet och var och en tog sina saker med sig. *Styrmannen Berendt Corneliusson* förhörde. Viceamiral Gabell förde danska skeppet *Christiana*. Johan Kohlares (d.y?) syster Maria omtalas. Men hon bodde nu i Amsterdam: där kunde skepparen söka sin frakt.

1717 var Johanna Kohlare med sonen *kontrollören Johan Kohlare* inneboende 10.103 hos Christian Dögens änka.

I Gustavi begravningsbok skrivs familjenamnet Kähler: *skepparen Jan Kählers änka Johanna* begravdes den 23.3.1729, *Johan Kähler (d.y.)* den 7.1.1736 och *tullnärsänkan Anna Wulf* den 28.3.1740.

Skeppar Olof Nilsson betalade tillsammans med Johan Kålares änka 1710 för 1 tomt 1715 Skeppar Olof Nilssons änka (kvar 1720): tomt 300, hus 400 (ibm *Olof Holmgren*). Hos henne (skattad för 3) bodde 1717 *Claes Frank* (3) med hustru *Catharina Joakimsdotter* och

pigan Marit Svensdotter

Herr Praes Erik Cederbourg

1725–37

Erik Cederbourg (son till Anders Germundsson) sökte 1709 rådmansjänst efter Johan Simming (EIIa:21 16.8.1709) Samma källa 17.9.1709: Föreslagna till rådmansposten i den litterata klassen var: Erik Cederbourg, *Isac Schönborg, notarie Thorsson, Christopher Christophersson.*

Erik Cederbourgs första hustru avled 1718 eller 1719, ty han blev i jan. 1720 i Skövde omgift med änkefru Catharina Rydingstjerna, född Hammarhjelm (född 1780). Hon var först gift med sekreteraren Håkan Rydingstjerna, som avled i Ryd (annex i Skövde) i september 1718 (Sjöström: Göteborgs studenter s. 137). Catharina Hammarhielm beklagade i brev till magistraten 1758 det tillstånd hon råkat i genom hennes man kämnärspresidenten Erik Cederbourgs frånfälle och den strax därefter inträffade vådelden (EIIb:98, 22.12.1758). Hon påminde om mannens beskrivning av Göteborg. 2 000 exemplar var tryckta. Han hade aldrig själv fått en styver för arbetet, blott stöd till tryckningen. Hon ville nu själv ha stöd av staden som erkänsla.

Borgerskapets äldste tillstyrkte med reservationer. De påpekade, att flera osålda exemplar hade brunnit upp med famijens ”lösöron”.

Årshandlingen EIIb:136 (1769) omtalar Erik Cederbourgs söner: *Civilnotarien i kämnärsrätten Carl Matthias Cederbourg, Jacob Gabriel Cederbourg* (med styvsonen Gustaf Ross).

1745 och ff: (grannen i norr) bryggaren Martin Williamsson har övertagit gården.

Norra delen av 8.25 eller hörntomten*Mäklaren Lorentz Jung*

1661–62 1½, 1663: 1½, 1666–70

omtalas i rote 1 1659–60 och på denna plats i dåvarande rote 15 1661–70: i längderna 1675–77 omtalas han 5.40 med två tomter, möjligen som hyresgäst hos *Petter Brandts änka.*

Det omtalas den 6.9.1660, att skottsmanen Lorentz Jung liksom *skotten Daniel Croquat* hade part i *Lars Jonssons skepp Susanna.*

Redan tidigt hade Lorentz Jung ekonomiska svårigheter. Överrätten bestämde den 10.1.1662, att *guvernören över Bohuslän Harald Stake* skulle tillskrivas om den arrest, som *befallningsmannen Ratke Seth* hade företagit i Norge på en stadens invånare Lorentz Jungs gods tvärt emot Göteborgs stads ”välfångna privilegier”.

I augusti samma år bestämdes det att Lorens Jung t.v. skulle sättas i gisslekammaren till dess hans böcker hade blivit genomsedda och man hade sett, vad som kunde finnas till kreditorernas betalning. *Joakim Troye, Henrik Johansson* och *Gustavus von Ackern* skulle gå igenom böckerna. Den 22 sept uppfördes Lorens Jung ur gisslekammaren. Han lovade att uppdraga sina kreditorer all sin egendom som betalning till delning och ”derjämpte förewänder sine åtskillige olyckor hwar igenom han ähr uthur sin handel råkat”. De gode männens inventering hade visat, att ”creditorernas fordran bedrager sig fast och myckit högre ähn såsom Lorentz Jungs ägendomb kan sig sträckia”.

Vid överrättens sammanträde den 23.9.1662 sammanträdde Lorens Jungs kreditorer: *tullnärerna Gabriel Jonsson* och *Anders Gunnarsson* genom sin utskickade *Martin besökare, Natanael Palmer* från London i England (representant för *sal Johan Cooths* arvinge), *Wilhelm Hardestie* på

Robert Hinderwartz vägnar, *Thomas Remington*, *Truls Torstensson*, *Sven Bengtsson*, *Sibrandt Johansson*, *Jacob v Akern* och *Olof Simonsson*, *Nils Krook*, *Aron Holst*, skepparen *Joakim Troye* ”fr Colberg”, rådmann *Hans Krakow*. Kreditorerna begärde inte, att *Lorentz Jung* skulle sitta längre i gisslekammaren. De sade, att de ville ge *Lorentz Jung* dilation till dess han kom sig före igen. Tullnärerna fick preferens.

I samma rätt den 19.2.1666 vände sig *Christian Meijer* och *Peder Torstensson* med vittnet mäklaren *Lorentz Jung* mot en engelsk skeppare och *David Amia*, vilken senare hade gjort dem förköp och frånhandlat dem några läster sill, som de hade betingat sig av den engelske skepparen genom sin utskickade *Lorentz Jung*. *Meijer* och *Peder Torstensson* ville participera i samma sill till tre fjärdedelar emedan här på orten ”een gammal sedwahna hafwer varit att köp om sådana wahror skola slutas i staden och slik tunnefisk der sammastädes packes och wräkes”. *Jung* hade sagt skepparen, att han ”intet wisst köp kunde säya på sillen förrän han kommer upp närmare staden med skeppet och köpmännerna fingo bese henne”. Emellertid hade *David Amia* kommit (”gått till”) och slutit köp med skepparen om all sillen ”de andre stadsens borgare, som honom utskickat till praeiudice och innan skeppet kom på sin behörige ort”. Den engelske skepparen förklarade, att han hade legat i skären i åtta dagar, innan *Lorentz Jung* ”talte honom ett ord till om sillen” och när *Jung* hade kontaktat honom ville inte skepparen använda (bruka) honom till att försälja sin sill utan ville själv skaffa sig en köpman till henne.

David Amia berättade, att den engelske skepparen hade legat här i fjorton dagar, innan han köpte sillen av honom och sedan hade tre veckor förlupit.

Den engelske skepparen hade beklagat sig hos kommersespresidenten *Hans Spalding* över att han icke kunde få tag på (”råka”) någon köpman till sin sill och sagt, att han därför hade varit sinnad att löpa med sillen åt *Danzig*. Rätten påminte (sig) att här alltid hade varit brukligt (”i bruk”) att en främmande, som legat här vid (”för”) staden med sina varor i tre dagar, sedan kunde sälja den till vem han ville, när mäklaren inte hade träffat köp med honom på samtliga borgerskapets vägnar. – *David Amia* vann alltså målet. ”Dock må ingen fördrista sig något monopol att pröva”.

Vid underrätten samma år den 1 aug. krävde hamnfogden *Erik Olofsson* *Lorentz Jung* på hamnpennningar, som denne inte godvilligt ville betala.

Enligt kämnärsrätten den 21.8.1672 hade *Lorentz Jung* befraktat *Peder Bröms* galliot tvenne resor.

19.7.1676 omtalas *Lorens Jung* som fadder i tyska församlingen, när *Thomas Kiep* döpte dottern *Johanna*. Samma funktion hade han så sent som den 8.3.1680, när *Johan Schwartzkopf* döpte sin son *Balthasar*.

Daniel Croquet

Cecila v Lengerken hävdade den 2.6.1670 sin panträtt i *Lorentz Jungs* avbrända hörntomt vid östra hamnen i norra kvarteret. Den lagbjöds av henne den 13.6. s.å.

Tomten ”norr i staden och väster fram till Lilla Hamnen i hörnet vid *Kronhusgatan* och intill sal *Hans Mersers* tomt” såldes av *Cecilia von Lengerken* den 3.4.1679 för 360 d smt till *Daniel Croquet*. fasta 3.11. s.å. (längd 84' och bredd 34').

Den 24.7.1683 ville major *Jacob Mersers* måg och fullmäktige *Abraham Norman* få lyfta de penningar, som översköt av *Lorentz Jungs* f.d. försålda tomt och innestod hos *Cecilia von Lengerkens* arvingar.

Harald Arenberg klagade 1690 (EIIa:6) över den granne ”som sal Lorns Jungs tvenne ödetomter äger Daniel Crocat benämnd” som mot all billighet tillfogade honom stor skada i det att tomterna nu i 20 års tid hade varit oinplankade, varav kom, att ”grannar och borgerskapet däromkring boende, som med bryggeriet och bränneriet omgås tijdt efter annan tompterna så öfwerfyllt, att :/salva venia/: dyngian stått högt uppå min huus och wäggiar och så öfwer handen tager, att iag icke mehra mechtar :/som iagh någre åhr hafwer giordt:/ dhen afkasta och afföra låta. ”

Johan Eyert och *Robert Thijgh* (engelsk handelsman i Helsingör, se nedan) lagbjöd den 18.8.1684 Daniel Croquets nybyggda hus och tomt, som han numera bebodde (d.v.s. 5.55, kv. Gamla Tullen, se också 5.54), samt hans två ödetomter ”norr i staden emellan Lars Hansson i söder och Erik saltmätarens gårdar å väster sida på hörnet belägne”. Ännu i tomtöreslängden för 8.25 1696 sades Daniel Croquet äga 2 tomter, tydligen inte bebyggda, ty 1700 talas om Daniel Croquets ödetomt och 1705 om Kommissarie Amijas ödetomt.

Tomtöret för 8.22, kv. Nålmakaren, betalades 1705 av

skepparen och handelsmannen Alexander Williamsson,

som 1701 hade blivit handlare i Göteborg. Han blev icke långvarig där, ty den 2.4.1706 uppbjöd han ”tvenne tomter på Kronhusgatan och Östra lilla hamnen belägna, som tillhört rådmannen Daniel Croquet” (8.25n och 8.26). Tomterna hade han köpt av rådmän Albrecht von Akern den 31.3.1706 för 500 d smt plus en billig diskretion. Fastbrev erhöles den 24 maj s.å. och omfattade två tomter norr i staden ”vid Östra lilla Hamnen till Kronhusgatan belägen, den ena på hörnet näst in till skepparen Johan Kohlares på södra sidan liggande hus och tomt, hållandes i längden 80 och i bredden 32 fötter och den andra i gatan, emellan bemälte hörnetomt å östra och borgaren Johan Larsson Tysks hus och tomt å västra sidan, hållandes i längden 77 fötter och i bredden 24 fötter efter mätaresedelns innehåll, vilken plats varit Borgaren Daniel Croquet för detta tillhörig men som genom laga medel tillfallit Albrecht von Akern och hans anhöriga” (Johan Larsson Tysk hade 1703 köpt saltmätarens gård). Rätten hade befriat tomten från den engelske köpmannen i Helsingör Sr Robert Thijgs inkast.

Det var här och på granntomterna, som det stora Williamska bryggareföretaget växte upp.

Skepparen Alexander ”Wellomssons” hustru Catharina Sothelia fick stolrum i domkyrkan den 7.1.1705 (”Stora gången nedanför korsgången 5”), medan skeppare Alexander Williamsson själv fick vänta till den 19.6.1707 på sitt stolrum (på manssidan, ”Stora gången framför korsgången”) Änkan Madame Catharina Wiljamsson begravdes i D 8.6.1740. – Alexander Williamsson själv avled på Gullmarsberg 18.5.1729, 64 år gammal (begr. 3.6.1729 i Skredsvik)

I en inlaga till magistraten (EIIa:23, 13.3.1711) berättade handelsgillet, att deras gillesfiskal Lars Bengtsson Kollberg klagat över några våldsamheter med hugg och slag, som skepparen Herr Alexander Williamsson tillfogat honom under hans ämbetsförrättning. Det hade skett första gången den 10 februari samma år, då Lars Bengtsson Kollberg hade kommit in i Williamssons hus och frågat efter en fänrik, som då gästade skepparen.

Berg (I:3, 4) redovisar för att Alexander Williamsson hade sönerna

1/ *Martin* eller *Mårten*, som var skeppare och fick burskap i Göteborg 1741 och sedan blev handlare och bryggare liksom fadern. Han var gift med Beata Knape, död 25.9.1784: sedan hon hade vunnit inträde i bryggargillet växte bryggeriföretaget med fart (Dymling. s 32) ”Hr Martin Wiljamssons lilla son Oluf fr Gulmarsberg 2 år, begr. 2.11.1727 i Skredsvik.”

2/ *Alexander g.m Christina Beata Busck*, dotter till *Johan Hansson Busck* och *Anna Thalena Gathe*.

3/ *Gilbert*. Ur Skredsviks kyrkobok: ”Mons-r Gilbert Wiljamsson från Gullmarsberg lades uti kyrkian i Choret i murad graf som tå war ny, 21 år” (begr. 26.5.1723 i Skredsvik).

4/ *Petter*

5/ *Johan*, som 1730 kallas krigskommissarie och var död 1754 som krigsråd. Han var gift med Beata Knapes syster *Anna Maria Knape*.

1710: Skeppar Alexander (Williamsson) 2 tomter

1715: d:o Tomt 500, hus 2.200. lösöre 5 000 d smt

1717: Alexander Williamsson 18, Tobak

Madame Catharina Göthelia 18 (Sothelia? jfr ovan)

Pigan Kierstin Andersdotter

Drängen Lars Andersson

Omkring 1720 tillkännagav Alexander Williamsson, att han ville flytta härifrån på några års tid. Han måste försälja sin gård till sina kreditors betalning. Han ville under mellantiden ej draga de besvär, som en borgare tillkommer. Köpeskillingen hos *herr Lorentz Bagge* skulle sekvestreras till dess tiondepenningen var betald. Enligt vad som framgick den 12.5.1722 ångrade Alexander Williamsson sig och ville behålla sitt hus. Genom tvisten med Lorentz Bagge om huset ansåg sig Williamsson hindrad i sin handel med spannmål.

I Lane tingsrättsprotokoll 7.1.1723 talas om handelsmannen på Gullmarsberg Alexander Williamsson.

1725: Handelsman Alexander Williamsson

ibid Martin Williamsson

amman Elin Börgesdotter, pigan Gertrud

Följande ang. en broder till Alexander Willjamsson bör också vara hämtat ur Skredsviks kyrkobok: ”Herr Jacob Wiljamsson varit köpman tilförne i Marstrand men nu i några åhr uti sin stora swaghet varit uti his sin k. broder Hr Handelsmannen Alexander Wiljamsson och fördt ett gudel. lefwerne i 70 åhr. Lades i Gulmarsbergs murade graf i Choret.” (begr. 17.9.1725 i Skredsvik)

Bouppteckningen den 8.12.1731 visade en behållning på 12 578 d smt. Tillgångarna utgjordes av hus och gård vid Östra Hamnen på hörnet av Kronhusgatan, värderat till 2 008 d smt och Gullmarsberg, som såldes för 14.700 daler. Hustrun efterlevde (Berg I:3, 469).

1730: Madame Williamsson, drängen Hans Nilsson, pigan Maja

Skotske expediten James Andersson, betjanten Olof Stockelberg

1733: *Handelsman Olof Norberg* (se 5.41 1707–21). Ägde Lackarebäck.

Betjanten Jonas Norberg

Madame Williamsson

1737: Madame Catharina Williamsson

1745: Bryggaren Martin (Mårten) Williamsson (även Erik Williamssons gamla??:) Martin Williamsson förbehöll sig den 28.1.1723 all rätt att påtala brister i hans hustru Beata Knapes förmyndares förvaltning: dessa var framlidne *kommendören Christen Gathenhielm* och *kommisarien herr Johan Busck*. Martin Williamsson erhöll 21.3.1741 burskap i Göteborg som skeppare men blev sedermera handlande och bryggare.

Kofferdikaptenen Martin Williamsson hade till *rådman Johan Olbers* betalat 1 341 d smt för de tvenne hus och gårdar belägna på Smedjegatan, vilka Olbers hade tillhandlat sig på offentlig auktion den 19.2.1742. Fastigheterna hade tidigare tillhört *bryggaren Anders Lindström*. Med resterande hushyra 60 d smt blev summan 1 401 d smt. Dessa pengar hade Anders Lindström med sin hustrus samtycke mot intresse lånat av Martin Williamsson till sina gårdars återlösande. Gårdarna köptes med de där inrättade brygg- och brännvinspannorna och tillhöriga redskap. Williamsson skulle under lånetiden så ofta han fann det nödvändigt få betjäna sig av det stora brygghuset med redskap.

Av bryggarålderman Williamssons tre tomter här vid Östra Hamnen var 1755 var två bebyggda.

Martin Williamsson efterlämnade enligt bou den 29.7.1757 en förmögenhet av 2 500 d smt. Bland tillgångarna var hus och gård vid Östra Hamnen mellan Sill- och Kronhusgatorna med tre tomter (bou efter hans änka 1785 upptar fyra tomter), 2 000 daler m.m. (Berg I:3, 470) Beata Wiljamsson skrev i en inlaga till magistraten 1758 (EIIb:92, 18.7.1758) att hon med goda vänners hjälp och biträde hade blivit uppmuntrad, att under året på sina avbrända tomter på Kronhusgatan uppsätta en stenhusbyggnad, bestående av brygghus, ölbod och några få nödiga rum till vilken byggnad hon redan hade betingat nödiga materialier av tegel, kalk etc. Hon begärde tillstånd att inåt gården av bräder få uppsätta nödiga bodar för byggnadsmaterialernas förvarande.

I ett annat brev begärde Beata Wiljamsson (den 30.6 och 1.7.1758), att hon måtte upplåtas det hus, som *herr von Öltken* förut hade ägt vid masthamnen och nu var staden tillhörigt. Hon ville där göra någon provisorisk inrättning till sin hanterings fortsättande.

16.2.1785 (Gbg bou 1785:351) företogs bouppteckning efter bryggaränkan Fru Beata Wiljamsson, död 25.9.1784. Hon hade den 13.12.1758 testamenterat all egendom till sonhustrun Christina Beata Wiljamsson, född Busck, mor till tre barn (den avlidnas sonsöner). Den äldste sonen *handelsmannen och bryggaren Herr Johan Wiljamsson, handelsmannen Alexander Wiljamsson* i Uddevalla och *handlanden och reparebanföreståndaren Jacob Wiljamsson* avstod från arv,

Beata Wiljamsson efterlämnade 300 rdr specie och hus och gård vid Östra Hamnen emellan Kronhus- och Sillegatorna bestående av fyra tomter med inmurade och Bryggpannor, 24 000 d smt.

8.24 kallas 1785 Beata Wiljamssons arvingars hus

Bryggaren Johan Williamsson (uppbud av 8.25–26 den 23.1.1809) betalade tomtöret från 1786 av ½ tomt.

Uppbud av 8.25 Christ. Leiditz m fl den 28.4.1805

Bryggare Johan Risberg står i tomtöreslängd 1807. Uppbud av 8.25–26 den 11.10.1819.

Senare uppbud av 8.25

22.6.1863

Senare uppbud av 8.25—8.28

bryggare Fred. Aug. Risberg 11.2.1844

handl A J Setterborg 28.3.1859